

HRVATSKO GLUMIŠTE

LAUREATI OBLJETNICE SJEĆANJA FELJTON TEME NAGRADA HG FESTIVAL GLUMCA FESTIVALI PREMIJERE ARHIV IMPRESSUM Q

Feljton: Baletani između scenske bajke i surove realnosti – izazovi teške umjetničke profesije I.

Tko pleše za Hrvatsku?

Dominacija inozemnih muških baletnih plesača u nacionalnim baletnim ansamblima reflektira širi kontekst – od ulaganja u domaće obrazovanje i zapošljavanje, preko ujednačavanja kriterija kulturne reprezentacije, do sve izraženije globalizacije umjetničkog tržišta. Ako želimo da hrvatska baletna scena uistinu reprezentira nacionalni identitet – ne samo estetski, već i kadrovski – potrebne su sustavne promjene

HNK u Zagrebu, Miroslav Krleža, Leo Mujić, *Gospoda Glembajevi*, Takuya Sumitomo (Leone Glembay), Guilherme Gameiro Alves (Ignjat Glembay), Milka Hribar (Irena Danielli Glembay)

Piše: Zlatko Vidačković

16.9.2025. – Baletni hrvatskih narodnih kazališta – poput onih u Zagrebu, Splitu i Rijeci, već se godinama oslanjaju na značajan broj inozemnih plesača, što je vidljivo u gotovo svim sezonama posljednjeg desetljeća. Ovo ne samo da oblikuje estetski i repertoarni karakter predstava, nego otvara i šira pitanja o ulozi domaćih umjetnika, kulturnoj politici te mogućnostima razvoja nacionalnog plesачkog kadra. Pitanje „Tko pleše za Hrvatsku?“ postaje u tom kontekstu i pitanje o tome tko i na koji način prezentira hrvatski identitet na baletnoj sceni.

Jedan od temeljnih razloga za ovakvu situaciju jest ograničenost obrazovne i profesionalne infrastrukture. Hrvatska, poput drugih manjih država, nema dovoljan broj institucija koje bi sustavno obrazovale baletne plesače od rane do profesionalne dobi. Prema Sveboru Sečaku, zemlje poput Hrvatske teško mogu održati stabilan sustav baletnog obrazovanja, što mlade plesače često potiče na odlazak u inozemstvo. Istodobno, domaće institucije sve češće posežu za već formiranim inozemnim umjetnicima. Tako se stvara začarani krug u kojem domaći plesači imaju sve manje prostora za razvoj, dok nacionalni ansambli sve više ovise o uvoznom kadru.

Većina inozemnih plesača dolaze kao tehnički potpuno formirani izvođači, spremni za najzahtjevnije uloge. Njihova prisutnost smanjuje pritisak na institucije da razvijaju dugoročne programe za domaće plesače, što dodatno produbljuje ovisnost o vanjskim izvorima. U tom kontekstu, prisutnost stranaca nije nužno rezultat kulturne politike, radije dio strategije održavanja visoke umjetničke razine, osobito s obzirom na kompetitivnost suvremenoga baletnog tržišta. Ipak, takav pristup ima i svoju cijenu: domaći plesači nerijetko ostaju na margini, a publika se sve rjeđe može identificirati s izvođačima na sceni.

HNK u Zagrebu, Orašar, Svebor Sečak i Lidija Milovac

Vrijedno je razjasniti i kontekst citiranog teksta Svebora Sečaka. Iza tih misli ne stoji tek komentator, nego jedan od značajnijih baletnih umjetnika i djelatnika na prostoru Hrvatske i Slovenije s četrdesetogodišnjm karijerom, nacionalni prvak s međunarodnim iskustvom, dugogodišnji predsjednik Hrvatskog društva profesionalnih baletnih umjetnika, jedan od suautora studija baletne pedagogije pri Akademiji dramske umjetnosti, sveučilišni profesor, prvi doktor znanosti u baletnoj struci u Hrvatskoj te dekan Akademije za ples u Ljubljani i član Europske akademije znanosti i umjetnosti. Riječ je o umjetniku i pedagogu koji se više od dvadeset godina aktivno bavi upravo problemima o kojima se ovdje govori.

Razvoj hrvatskih plesnih centara nije samo nešto što podržava, nego i nešto na čemu je sustavno radio. Osim Škole za klasični balet u Zagrebu, čiji prostorni problem još uvijek nije trajno riješen, posljednjih se godina razvijaju baletni odjeli i u Rijeci, Splitu, Čakovcu, Dubrovniku, Osijeku i Šibeniku, a upravo je HDPBU davao pismene preporuke za njihovo osnivanje i profesionalizaciju. Kazališta u Splitu, Rijeci i Osijeku imaju svoje studije za mlade u kojima stotine djece uči prve baletne korake, a sve više privatnih studija dodatno širi mrežu obrazovnih mogućnosti. Međutim, ostaje činjenica da mnogo djece započne, ali vrlo malo njih završi baletnu školu, a tek nekolicina položi audiciju u kazalištu. Jedan od ključnih razloga je nedostatak kvalificiranoga pedagoškog kadra. Upravo zato je osnovan Studij baletne pedagogije, no iako postoji već više od deset godina, završeni studij te struke još uvijek nije obvezan uvjet za rad u baletnoj pedagogiji, što dugoročno usporava standardizaciju.

Temeljna misao Sečakova teksta jest upozorenje na činjenicu da je baletna umjetnost oduvijek bila internacionalna, a danas, ulaskom Hrvatske u Europsku uniju i stupanjem na snagu novog Zakona o kazalištima, postaje u potpunosti transnacionalna. Velike međunarodne audicije, otvorene svim plesačima, brišu granice koje su nekoć postojale. Time se javlja dihotomija koja ne pogađa samo Hrvatsku: kako u nacionalnim kazalištima razvijati i čuvati autohtonu kulturu ako istodobno želimo biti dio suvremenih globalnih strujanja? Kako ostati usidren u vlastitoj tradiciji, a pritom sudjelovati u repertoarnoj i umjetničkoj mobilnosti svijeta koji se više ne dijeli na *domaće* i *inozemne* plesne estetike?

Ronald Savković

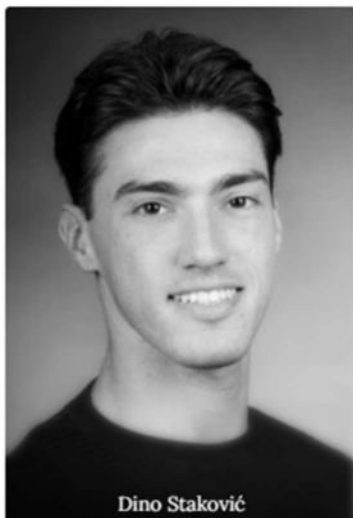
Leonard Jakovina

Tomislav Petranović

Rješenje nije u zatvaranju nego u jačanju obrazovne vertikale. Potrebno je razvijati programe od predškolskog uzrasta pa sve do sveučilišnih studija, talentiranoj djeci omogućiti odlazak na usavršavanja u svjetske baletne akademije, kao što su to nekoć radile generacije koje su odlazile na Vaganovu akademiju u Sankt Peterburg, ali danas s još većim izborom međunarodnih institucija. HDPBU je u posljednjih dvadeset godina omogućio više od šezdeset stipendija za mlade hrvatske plesače koji su se usavršavali u inozemstvu. Istodobno, mobilnost djeluje u oba smjera: dok inozemni plesači dolaze u Hrvatsku, mnogi naši odlaze u svijet i grade iznimne karijere.

U ovom feljtonu se fokusiramo na hrvatske baletne plesače, koji su osobito među novijim generacijama rijetkost, za razliku od balerina, no neka se pitanja naravno jednako odnose na baletne umjetnike obaju spolova. Tomislav Petranović ostvario je iznimnu karijeru u Beču i Lisabonu, a Ronald Savković i Leonard Jakovina u Berlinu, no ima i novijih primjera: današnja članica ansambla HNK u Zagrebu Leda Šeparović pet je godina radila u Mihajlovski teatru u Sankt Petersburgu, Fran Kovačić u stalnom je angažmanu u njemačkom Oldenburškom baletnom ansamblu, Borna Čičak član je mađarskog Győri Baleta, Dino Staković član je Litvanskog nacionalnog baleta, a Marijana Dominis bila je članica Finskog nacionalnog baleta, a danas je u floridskom Sarasota Baletu.

Dino Staković

Fran Kovačić

Borna Čičak

Sve to pokazuje da je hrvatski balet, koliko god bio nacionalno utemeljen, sastavni dio šire plesne geografije. Pitanje „Tko pleše za Hrvatsku?“ stoga nije pitanje državljanstva niti porijekla, nego pitanje sustava koji mora biti dovoljno snažan da prepozna talent, dovoljno fleksibilan da podrži mobilnost i dovoljno odgovoran da očuva vlastiti identitet u svijetu koji postaje sve fluidniji. Hrvatski balet postoji upravo na tom mjestu – između domaćeg i globalnog, tradicije i suvremenosti, kontinuiteta i promjene, a generacije umjetnika koje su se formirale ovdje i u svijetu najbolje pokazuju da pripadnost umjetnosti ne poznaje granice, ali odgovornost prema njoj itekako poznaje.

Uloga stranih umjetnika

Dodatnu složenost ovoj slici donosi povijesna komponenta. Kulturni transferi i prisutnost stranih umjetnika u regiji imaju dugu tradiciju. **Milin** opisuje kako su ruski, ukrajinski i drugi istočnoeuropski umjetnici već tijekom 20. stoljeća igrali ključnu ulogu u razvoju baletne scene na prostoru bivše Jugoslavije. Njihovo znanje i iskustvo bili su presudni za osnivanje i održavanje profesionalnih ansambala, uključujući i one u Hrvatskoj. I nakon osamostaljenja, ta se praksa nastavila, no bez paralelnog ulaganja u domaće kadrove. Na simboličkoj razini, pitanje ostaje: može li (i treba li) strana osoba prezentirati nacionalnu kulturu na pozornici, osobito kada je riječ o državnim, javno financiranim institucijama? Odgovor je svakako pozitivan, što dokazuje niz umjetnika koji su igrali glavne uloge u nacionalnim baletima, a neki od njih postali su i baletni prvaci, od Ilira Kernija do Takuye Sumitomoa.

HNK Split, *Đavo u selu*, Artjom Žusov (Mirko) i Eva Karpilovska (Jela)

Nasuprot tome, narodna plesna scena u Hrvatskoj nudi drugačiju perspektivu. **Ansabl LADO**, jedini profesionalni folklorni ansabl u zemlji, zapošljava isključivo domaće plesače, često s izraženim regionalnim identitetima. To je rezultat jasne misije – očuvanja i prezentacije hrvatske folklorne baštine, ali i institucionalne strategije koja daje prednost lokalnim izvođačima. Uspješan model Lada pokazuje da je moguće graditi izvrsnost i reprezentativnost bez ovisnosti o inozemnim umjetnicima. Postavlja se pitanje zašto slična situacija ne postoji i u nacionalnim baletnim kućama, koje također nose nacionalni predznak. O tome ćemo nastojati pronaći odgovore kroz ovaj feljton.

Ovaj fenomen nije ograničen samo na Hrvatsku. I druge zemlje slične veličine i kulturnih resursa – poput Slovenije i Sjeverne Makedonije, suočavaju se s istim izazovima. **Petkovski** i **Latifić** u svojim analizama prikazuju kako su i u tim državama institucionalne i umjetničke politike često u kontradikciji s idejom nacionalne reprezentacije. Neke institucije pokušavaju uspostaviti ravnotežu putem kvota, natječaja i stipendijskih programa za lokalne umjetnike – modeli koji bi mogli poslužiti i Hrvatskoj kao inspiracija za reformu.

U tom kontekstu, posebno vrijedi istaknuti **pozitivan primjer Baletnog studija Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu, obnovljenog 2024.**, koji radi na otkrivanju i odgoju mladih baletnih talenata. Riječ je o edukativnom programu koji ne samo da prenosi tehničke i scenske vještine, nego i aktivno uključuje učenike u repertoar HNK-a. Time se osigurava rana profesionalna socijalizacija mladih plesača i kontakt s institucionalnom scenom, što je rijetkost i u mnogo većim europskim sredinama. Iako Baletni studio ne može u potpunosti nadomjestiti nedostatak sveučilišnog obrazovanja, njegova uloga u održavanju kontinuiteta domaće plesne scene neupitna je.

Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu ističe da je pokrenulo Baletni studio kao stratešku inicijativu za osnaživanje domaćeg baletnog kadra. Cilj programa jest omogućiti mladim plesačima, osobito polaznicima i diplomantima baletnih škola, dodatno usavršavanje u područjima koja su nedovoljno zastupljena u formalnom obrazovanju. Studio je zamišljen kao most između školovanja i profesionalnog angažmana, nudeći priliku za stjecanje scenskog iskustva i rad u realnim uvjetima ansambla HNK-a. Program traje do tri godine i prima najviše pet perspektivnih polaznika. Voditelj studija je nacionalni prvak Tomislav Petranović, koji mladim plesačima prenosi znanja stečena u međunarodnoj karijeri. Polaznici aktivno sudjeluju u repertoaru kazališta i surađuju s istaknutim pedagogima. Projekt je dio šireg plana HNK-a za revitalizaciju domaće baletne scene, koji uključuje i stipendiranje učenika te zapošljavanje hrvatskih plesača. Trenutni članovi studija, Vera Kreitmeyer i Vito Križnjak, predstavljaju prve primjere nove generacije plesača koja se razvija unutar ove inicijative. Studio tako postaje važna točka povezivanja obrazovanja, scene i kulturne politike. Studio se razlikuje od ostalih jer ne upisuje djecu koja se bave baletom nego mlade plesače koji su završili našu baletnu školu kako bi premostili taj korak između školovanja i profesionalnog angažmana u budućnosti. Osim voditelja Petranovića, s polaznicima rade Dan Rus i ponekad Mihaela Devald Rokсандić. Polaznici imaju prilike nastupati u manje zahtjevnim ulogama.

U konačnici, pitanje „Tko pleše za Hrvatsku?“ ne traži jednostavan odgovor. Dominacija inozemnih muških baletnih plesača u nacionalnim baletnim ansamblima reflektira širi kontekst – od ulaganja u domaće obrazovanje i zapošljavanje, preko ujednačavanja kriterija kulturne prezentacije, do sve izraženije globalizacije umjetničkog tržišta. Ako želimo da hrvatska baletna scena uistinu reprezentira nacionalni identitet – ne samo estetski, nego i kadrovski, potrebne su sustavne promjene. Tek uz dugoročnu viziju, političku volju i ulaganje u domaće ljude moguće je stvoriti održivu i reprezentativnu scenu u 21. stoljeću.

©Zlatko Vidačković, Hrvatskoglumiste.hr, objavljeno 16. rujna 2025.

Tekst je objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz Programa za poticanje novinarske izvrsnosti. Dozvoljeno prenošenje sadržaja uz objavu izvora i autora.